

Fysiotherapie bij ataxie

Regiodag Oost ADCA-vereniging

April 2017
Ella Fonteyn

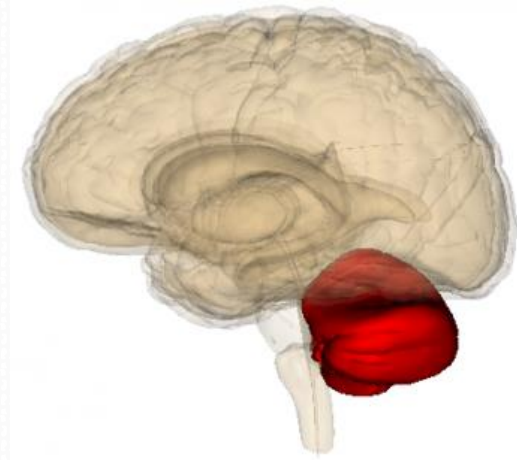
Inhoud

- Achtergrond
- Vallen
- Wetenschappelijk onderzoek paramedische zorg
- Fysiotherapie Nederland
- Specifieke loopbandtraining

Achtergrond

Wat is ataxie?

- **Symptoom**, verschillende oorzaken
- Problemen met coördinatie
  - Handvaardigheid
  - Lopen
  - Oogbewegingen
  - Praten en slikken
- Cerebellair versus sensor

Degeneratieve ataxieën

- Progressief
- Vaak erfelijk
- Ook andere symptomen dan ataxie

- Geen medicatie

- In Nederland 1500-2000 patiënten
- Geschatte kosten 100 miljoen/jaar

Degeneratieve ataxieën

- Minder mobiel
- Balansstoornissen
(met name voorachterwaartse richting)
- Vallen
- Mindere kwaliteit van leven

Vallen

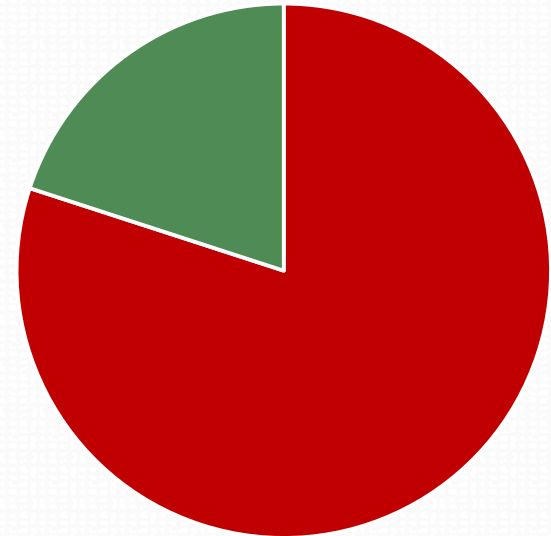
Vallen

- Europese studie
  - Vragenlijsten
  - Database
- Retrospectief (n= 228)
- Prospectief (n = 113)
- SCA 1,2,3,6

Vallen

- 80% Vallen
- 75% Bijna-vallen
- 60 - 100% Verwondingen
- 60% Angst en vermijding
- Vallen ook vroeg in beloop

Vallen

Vaker vallen

- Ziekte duur
- Ernst andere symptomen dan ataxie

Minder vaak vallen

- Stijfheid aan de benen

Wetenschappelijk onderzoek paramedische zorg

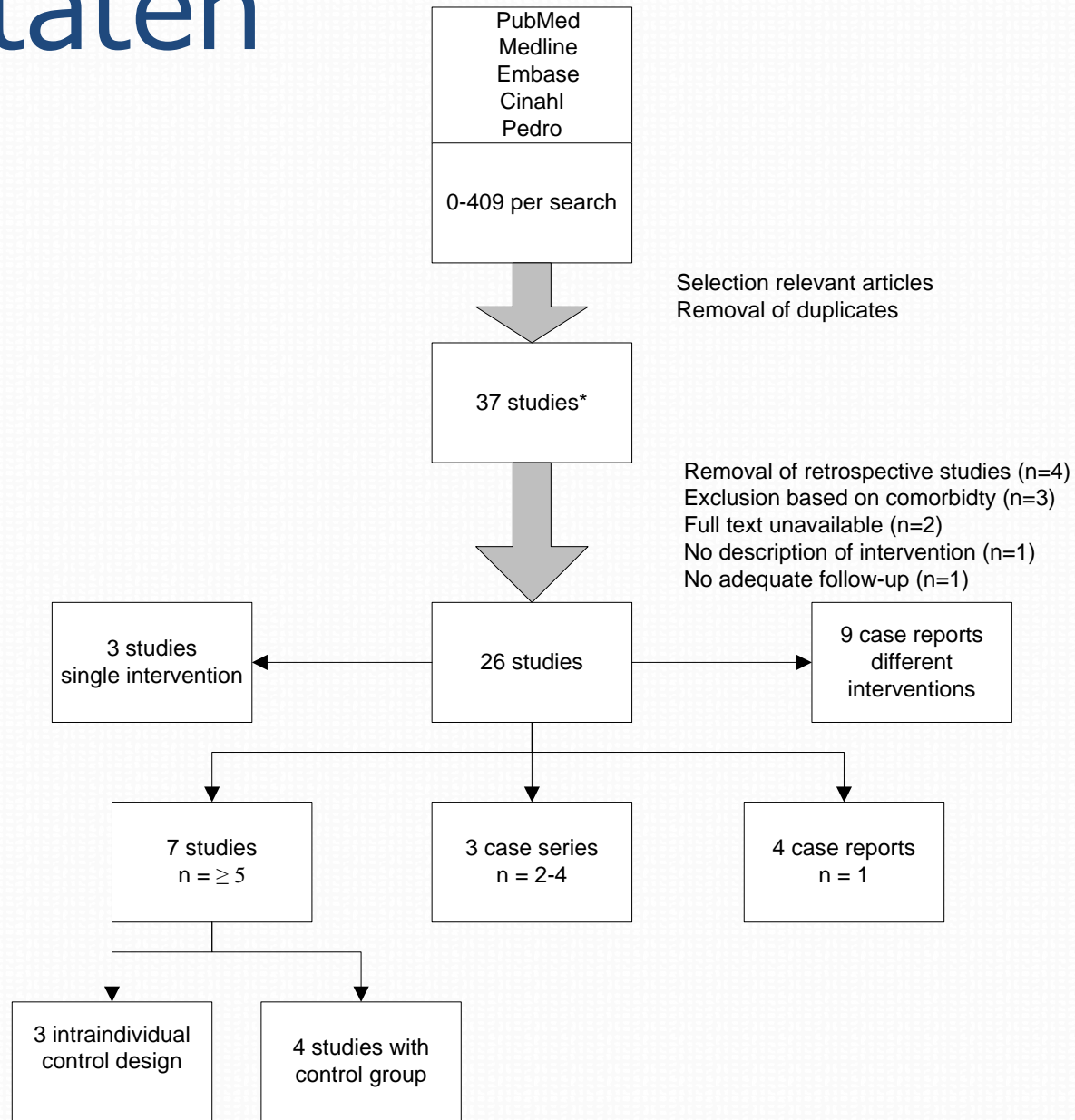
Vraagstelling

Wat voor wetenschappelijk bewijs is er voor fysiotherapie, logopedie en ergotherapie als behandeling van cerebellaire ataxie?

Zoekstrategie

- Elektronische databanken: PubMed, Medline, Embase, Cinahl and Pedro.
- Referentielijsten
- Zoektermen: cerebellar ataxia; ataxia; physiotherapy; physical therapy; training; exercise; rehabilitation; allied health care; speech therapy; language therapy; voice therapy; and occupational therapy.
- 1-1-1980 tot en met 31-12-2011.

Resultaten

Resultaten

- 13 artikelen fysiotherapie
- 3 artikelen ergotherapie
- 2 case reports logopedie

- Veel variatie ziektebeelden en duur, soort en doelen behandelingen.

- Kleine groepen, nauwelijks controlegroepen, niet gestandaardiseerd.

Conclusies fysiotherapie

- Cerebellaire degeneratieve ataxie:
  - Ataxie
  - Balans
  - Lopen
  - Incidentie vallen
  - ADL functioneren (Niveau 2 EBRO-classificatie)
- Lange termijn verbetering afhankelijk van mate van training thuis. (Niveau 3)
- Training minder effectief bij aanwezigheid gevoelsstoornissen. (Niveau 3)

Conclusies fysiotherapie

- Bij MS:
  - Balans
  - Lopen
  - Diadochokinese
  - EDSS (Niveau 3)
- Het gebruik van Johnstone Pressure Splints voegt niets toe. (Niveau 3)
- Ataxie ledematen meer resistent dan rompataxie. (Niveau 3)
- Bij traumatisch hersenletsel:
  - Lopen (Niveau 3)

Conclusies fysiotherapie

- Verzwaring icm ergotherapie bij MS:
  - ADL functioneren
  - Moeheid
  - Fysiek functioneren (Niveau 3)

- Loopbandtraining bij traumatisch hersenletsel:
  - Lopen
  - Balans (Niveau 3)

Conclusies fysiotherapie

- EMG-biofeedback bij MS en degeneratieve cerebellaire ataxie:
  - Vermindering ongewenste coactivatie van spiergroepen (Niveau 3)
- Ontspanning en EMG-biofeedback bij traumatisch hersenletsel:
  - Vermindering atactische tremoren (Niveau 3)
- 'Adaptive robot therapy' bij MS:
  - Coördinatie van de armen (Niveau 3)
- Orthopedische schoenen: geen conclusie mogelijk.

Conclusies fysiotherapie

- Klimtraining bij traumatisch hersenletsel:
  - Gerichte bewegingen armen en benen, vaardigheid armen en balans (Niveau 3)

Conclusies ergotherapie

- Ergotherapie bij degeneratieve cerebellaire ataxie:
  - Vermindering depressieve symptomen (Niveau 3)
- Ergotherapie met fysiotherapie bij MS:
  - Algemeen functioneren (Niveau 3)

Conclusies ergotherapie

- Ergotherapie met fysiotherapie bij degeneratieve cerebellaire ataxie:
  - Functionele onafhankelijkheid
  - Lopen
  - Ataxie
  - Incidentie vallen (Niveau 3)
- Patiënten met geringe ataxie meer profijt (Niveau 3)

Conclusies logotherapie

Geen conclusies mogelijk.

Kanttekeningen

- Matige kwaliteit onderzoek
- Meetmethoden voor ataxie?
- Loopsnelheid?
- Verbetering in dagelijkse praktijk?
- Valpreventie?

- Controlegroepen
- Algemeen of specifiek effect?

In de praktijk

- Vroegtijdig starten met fysiotherapie.
- Training met complexere taken.
- Aanpassen individuele situatie.
- Kortdurende intensieve behandeling, onderhoud in thuissituatie.

- Samenwerking neuroloog, revalidatiearts en paramedische hulpverleners.

Fysiotherapie in Nederland

Fysiotherapie in Nederland

- Vragenlijsten patiënten
532 leden ataxievereniging
- Vragenlijsten behandelend fysiotherapeuten
- 317 patiënten (359 retour)
- 114 fysiotherapeuten (181)

Fysiotherapie in Nederland

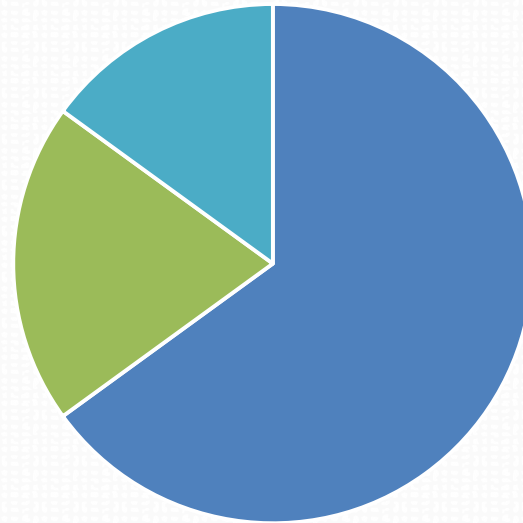
Patiënten

- Gemiddeld 60 jaar (15-89)
- Gemiddelde ziekteduur 16 jaar (0-68)
- 47% mannelijk geslacht

- SCA, ILOCA, EOCA, MSA-c, anders

- 2,8% geen klachten

- 18% geen duidelijke indicatie fysiotherapie
(= geen of geringe loopproblemen, < 1 val afgelopen jaar)

Resultaten vragenlijsten

Patiënten

- 64% onder behandeling
- Gemiddeld 5 jaar
- 19% nooit behandeld
- Geen beperkingen, toch behandeling (39%)

Resultaten vragenlijsten

- Meerderheid fysiotherapiepraktijk
- 19% groepstraining
- Gemiddeld 1 keer per week

Resultaten vragenlijsten

Patiënten

- Geen fysiotherapie:
  - 53% niet besproken door arts
  - 17% mogelijk zinvol
  - Niet willen: 13% tot 57%, afhankelijk van problemen

- Waarom geen fysiotherapie?
  - Geen verwachte voordelen
  - Zelf oefeningen doen
  - Gebrek aan tijd

Resultaten vragenlijsten

Patiënten

- 10% zonder verwijzing
- Verwijzers:
  - Huisarts
  - Neuroloog
  - Revalidatiearts

Resultaten vragenlijsten

- Behandeldoelen patiënten en fysiotherapeuten **top 5:**
  - Balans
  - Conditie
  - Mobiliteit
  - Spierkracht
  - Zelfvertrouwen

Resultaten vragenlijsten

- Klachten patiënten, maar geen behandeldoel:
  - Staan
  - Lopen
  - Verandering van houding
  - Gebruik handen ADL

Resultaten vragenlijsten

Patiënten

- Verbetering 11-75%
- Verbetering 74% lange termijn

- Over algemeen tevreden (7,6)

Fysiotherapie in Nederland

Fysiotherapeuten

- Gemiddeld 2 ataxie-patiënten per jaar (1-20)
- Gemiddeld 13 jaar ervaring
- 36% training neurologie
- 2% training ataxie

- 30%: gebrek aan informatie verwijsbrief

- Tekort aan specifieke kennis

- Behoefte aan richtlijnen en onderwijs

Fysiotherapie in Nederland

Fysiotherapeuten

- Actieve oefeningen: lopen, balans, spierkracht, mobiliteit en cardiovasculaire fitness
- 88% hulpmiddelen
- 67% meetinstrumenten (PSK, 6MWT, BBS, 10MWT)
- 10% SARA-score

Fysiotherapie in Nederland

Fysiotherapeuten

- Verbetering 30%
- Verslechtering 30%

- 20% negatiever dan patiënt
- 23% positiever dan patiënt

Fysiotherapie in Nederland

Fysiotherapeuten

- Behandeling door algemeen of specialiseerde fysiotherapeut?
  - 50% algemeen
  - 50% gespecialiseerd

Conclusies

- Verwijzing en gebruik fysiotherapie inconsistent en suboptimaal
- Weinig patiënten, lange behandelduur
- Behandeling niet in lijn met bekende literatuur
- Meer onderzoek, scholing en richtlijnen nodig
- Behandelplan in gespecialiseerd centrum, dan terug naar algemeen fysiotherapeut?

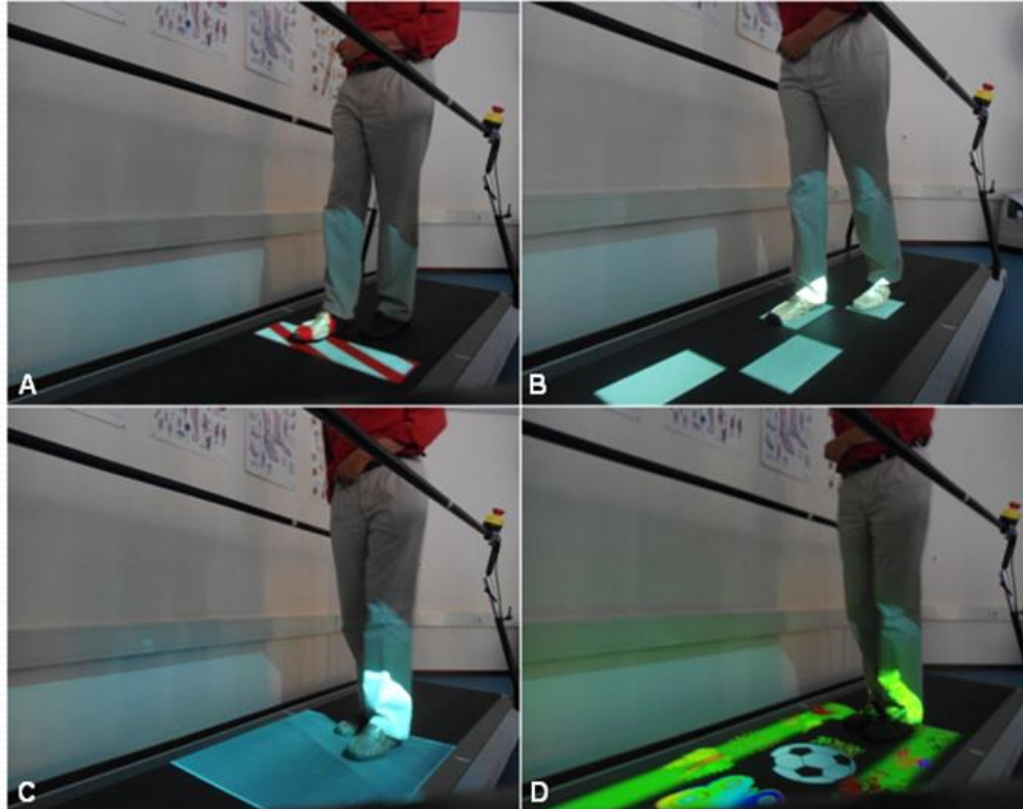

Specifieke looptraining

C-Mill

C-Mill

Deelnemers

- 10 mannen
- Leeftijd 61.4 ± 5.7 jaar
- Ziekte duur 8.5 ± 7.3 jaar
- 7 ILOCA, 2 SCA6, 1 SCA3

- Exclusiecriteria:
  - loophulpmiddelen
  - interfererende visusstoornissen, cognitieve klachten of medicatie
  - loop- of balansstoornis door andere oorzaak

Studieopzet

- Week 1: Intake en oefenen obstakeltaak
- Week 2: Metingen
- Week 3-7: 10 trainingen, 2 keer per week
- Week 8: Metingen

Looptraining

Metingen

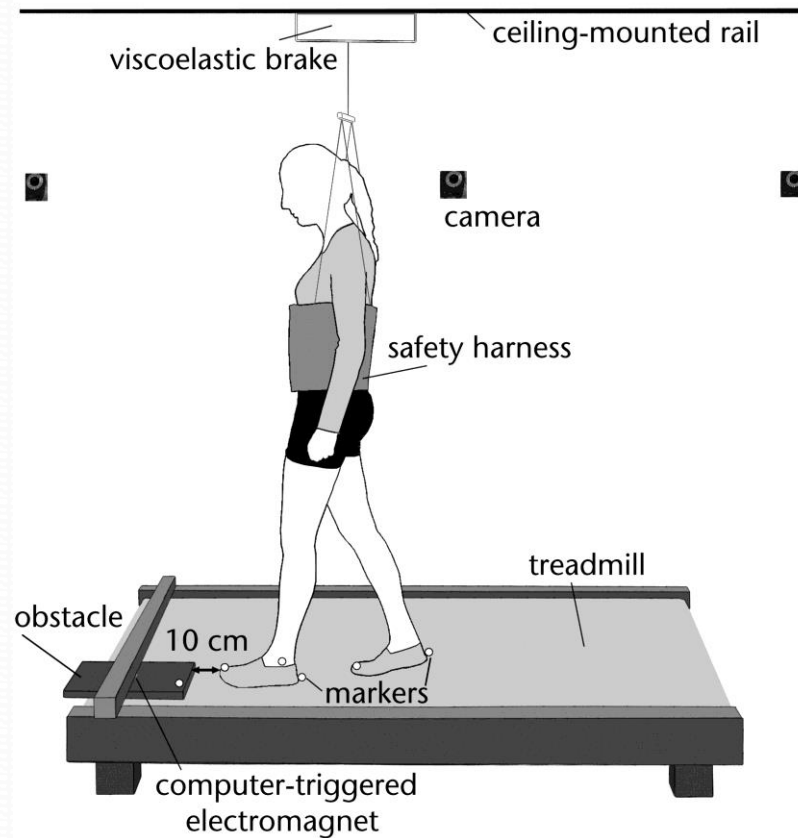
Klinimetrie

- SARA (Scale for the Assessment of Ataxia)
- 10MWT (10 meter Walking Test)
- TUG (Timed Up-and-Go Test)
- BBS (Berg Balance Scale)
- EFAP (Emory Functional Ambulation Profile, obstakel subtaak)
- ABC (Activities Specific Balance Scale)
- Valfrequentie

Metingen

Obstakeltaak

- 2 x 15 trials

Obstakelvermijding

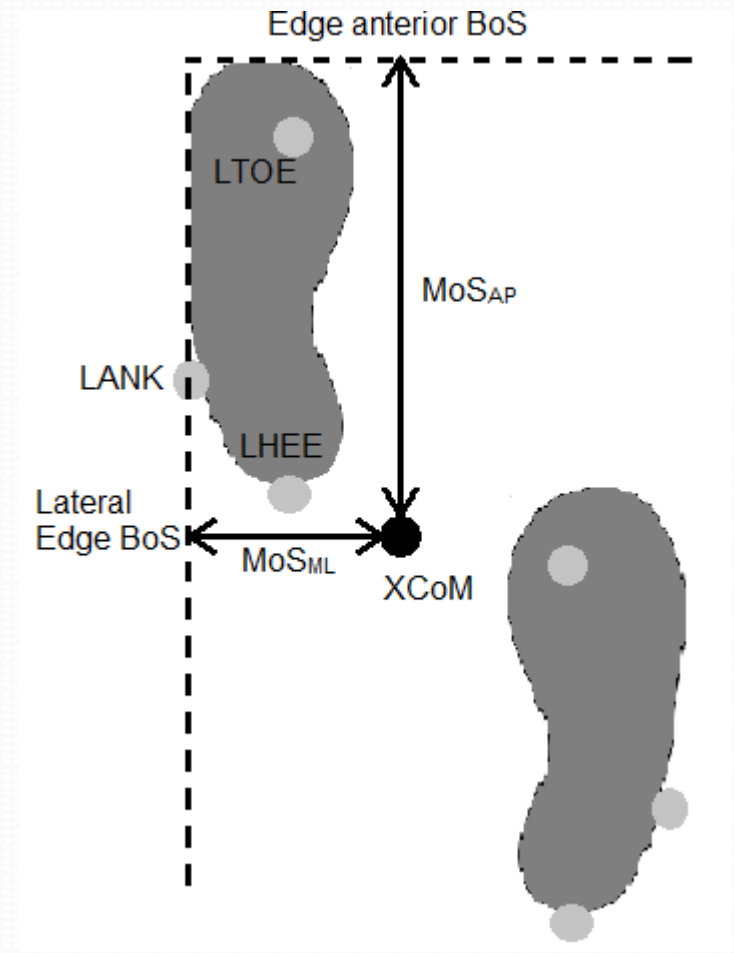
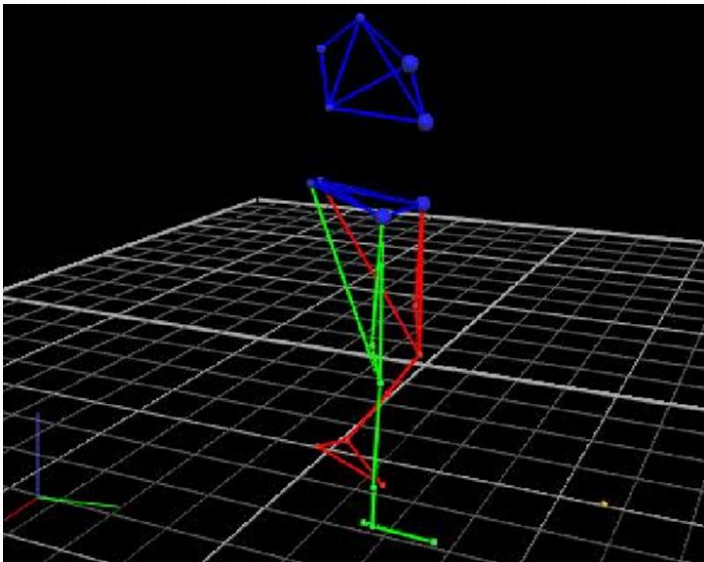
Data analyse

- Korte stap strategie
- Lange stap strategie

Data analyse

Margin of stability (MoS)
als maat voor dynamische
stabiliteit

Resultaten

Item	Pre-interventie	Post-interventie	<i>p</i>
Successcore OT (% vd trials)	78.5 ± 16.8	94.8 ± 5.4	0.019
SARA (ptn)	8.7 ± 2.8	8.3 ± 2.8	0.011
BBS (ptn)	50.9 ± 4.2	51.2 ± 4.3	NS
TUG (s)	9.8 ± 1.7	9.6 ± 0.8	NS
10MWT comfortabel (s)	8.1 ± 0.9	7.8 ± 0.8	NS
10MWT snel (s)	6.4 ± 0.6	6.3 ± 0.8	NS
EFAP – obstakel subtaak (s)	12.8 ± 1.4	11.8 ± 0.9	0.004
ABC (%)	45.5	47.7	NS
Vallen (n)	0.8 ± 1.0	0.4 ± 0.7	NS

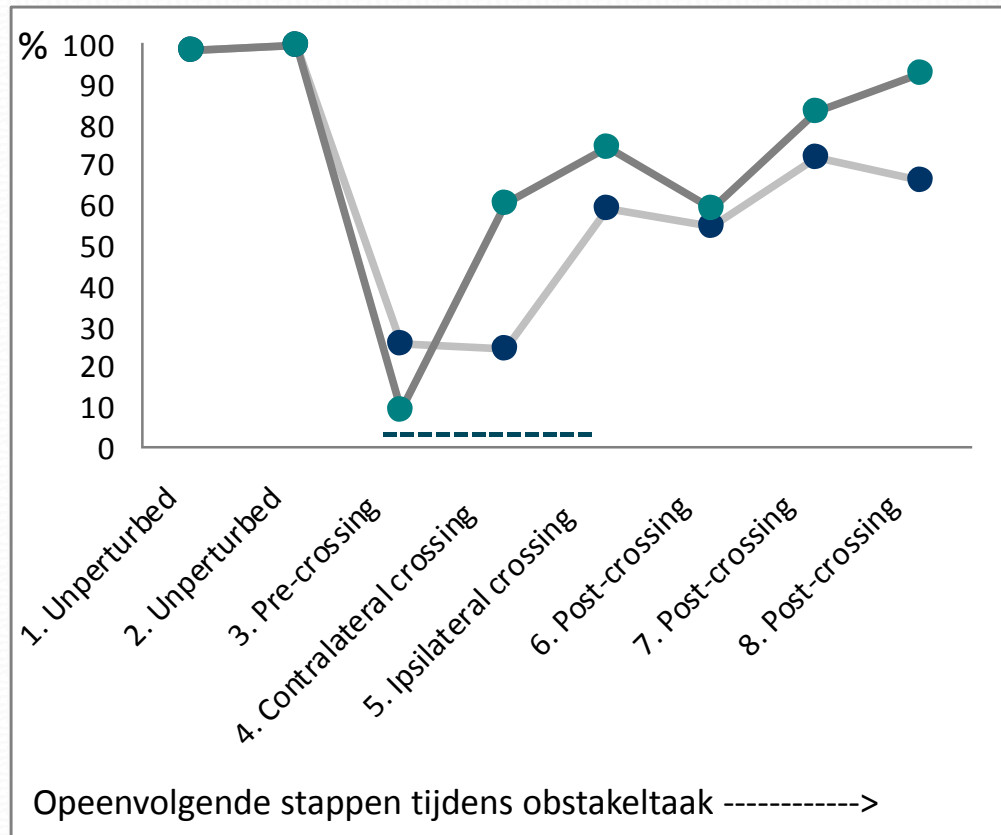
Resultaten

- Korte stap strategie 63% → 77% ($p = 0.003$)

Resultaten

- Margin of stability

*Korte stap strategie
Voorachterwaartse richting*

Conclusies

- C-Mill training verbetert obstakelvermijding tijdens lopen
- C-Mill training verbetert dynamische stabiliteit tijdens obstakelvermijding

Vervolgstappen

- Vervolgstudies
  - Beste trainingsprotocol
  - Duur effect
  - Andere categorieën patiënten
  - Vergelijken met andere vormen van training/therapie

- Mechanisme achter effect?
  - Cerebrale compensatie door deze vormen van training
  - Vervolgproject Radboud: structurele/functionele MRI voor en na deze training (SCA3)

Projectgroep

- Anita Heeren, revalidatiearts
- Jasper-Jan Engels, medisch student
- Jasper den Boer, fysiotherapeut
- Vivian Weerdesteyn, postdoc
- Bart van de Warrenburg, neuroloog

Eindconclusies

- Vallen is een veelvoorkomend probleem bij patiënten met ataxie, met vervelende gevolgen
- Fysiotherapie en een specifieke looptraining lijken zinvol
- Er is behoefte aan richtlijnen en scholing voor fysiotherapeuten

Referenties

- Fonteyn EM, Keus SH, Verstappen CC, Schols L, de Groot IJ, van de Warrenburg BP. The effectiveness of allied health care in patients with ataxia: a systematic review. *J Neurol*. 2014;261(2):251-8.
-
- Fonteyn EM, Heeren A, Engels JJ, Boer JJ, van de Warrenburg BP, Weerdesteyn V. Gait adaptability training improves obstacle avoidance and dynamic stability in patients with cerebellar degeneration. *Gait Posture*. 2014;40(1):247-51.
-
- Fonteyn EM, Schmitz-Hubsch T, Verstappen CC, Baliko L, Bloem BR, Boesch S, et al. Prospective analysis of falls in dominant ataxias. *Eur Neurol*. 2013;69(1):53-7.
-
- Fonteyn EM, Keus SH, Verstappen CC, van de Warrenburg BP. Physiotherapy in degenerative cerebellar ataxias: utilisation, patient satisfaction, and professional expertise. *Cerebellum*. 2013;12(6):841-7.
-
- Fonteyn EM, Schmitz-Hubsch T, Verstappen CC, Baliko L, Bloem BR, Boesch S, et al. Falls in spinocerebellar ataxias: Results of the EuroSCA Fall Study. *Cerebellum*. 2010;9(2):232-9.
-

Dank voor uw aandacht!